

บทที่ 1

บทนำและวัตถุประสงค์

1.1 ปัญหาหลักที่ต้องการศึกษาและความสำคัญของเรื่อง

ประเทศไทยได้ชื่อว่าเป็นประเทศผลิตและส่งออกข้าวชั้นนำของโลก แต่ยังมีชาวนาบางส่วนที่ทำนาแต่มีข้าวไม่พอที่จะบริโภคในครัวเรือน ปรากฏการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นด้วยปัจจัยหลายประการประกอบกัน นับแต่ความเสื่อมโทรมของทรัพยากรดินและน้ำ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ภัยพิบัติศัตรูพืชการวางแผนบริหารจัดการการผลิตซึ่งล้วนส่งผลกระทบต่อการทำนาและผลผลิต เกิดความขาดแคลนทั้งข้าวที่ใช้บริโภคในครัวเรือนและเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ปลูกในฤดูกาลผลิตถัดไป ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นนอกจากส่งผลกระทบต่อการทำนาแล้ว ยังส่งผลถึงพืชท้องถิ่นที่มีสรรพคุณทางยาที่ชุมชนนำมาใช้ประโยชน์เป็นสมุนไพรมาอย่างยาวนาน สืบทอดรุ่นสู่รุ่น

ชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผล โครงการหลวงแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวเขาชนเผ่าปาเกอญอ ดำรงชีพโดยการทำการเกษตร และหาของป่า พืชหลัก คือข้าวไร่ และข้าวนา สำหรับบริโภคในครัวเรือน มีผลผลิตไม่เพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี ประชากรส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ไม่มีอาชีพที่สร้างรายได้ ประกอบกับพื้นที่อยู่ห่างไกล เส้นทางคมนาคมไม่สะดวกโดยเฉพาะในฤดูฝน จะมีปัญหาในเรื่องการเดินทางเพื่อติดต่อด้านต่างๆ จากภายนอก โดยเฉพาะการเดินทางเมื่อเจ็บป่วย จำเป็นต้องเข้าไปรักษาที่สถานอนามัยหรือโรงพยาบาลซึ่งอยู่ไกลทำให้การเดินทางเป็นไปอย่างยากลำบาก คนในชุมชนจึงต้องรักษาโรคเมื่อเจ็บป่วยด้วยสมุนไพรพื้นบ้าน โดยใช้ฐานความรู้จากภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมาจากบรรพบุรุษ แต่ผู้รู้ส่วนใหญ่มีอายุมาก ไม่มีการรวบรวมองค์ความรู้ไว้เป็นเอกสารชัดเจน ประกอบกับคนรุ่นหลังน้อยคนจะสนใจสืบทอดและเรียนรู้ ตลอดจนการพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการใช้ประโยชน์

จากปัญหาดังกล่าวจึงนำไปสู่กระบวนการแสวงหาแนวทางในการพึ่งตนเองเพื่อให้ชุมชนมีข้าวกินตลอดปีโดยการศึกษารูปแบบของชุมชนที่มีความใกล้เคียงทั้งในด้านกายภาพ รูปแบบการผลิต และลักษณะปัญหาแล้วสามารถมีชุดประสบการณ์ที่เกิดผลสำเร็จในการแก้ไขปัญหการขาดแคลนข้าว คนในชุมชนมีกิจกรรมต่อเนื่องที่ส่งผลต่อการพัฒนาศักยภาพในการจัดการขององค์กรชุมชน ในรูปแบบการจัดตั้งธนาคารข้าวชุมชนที่มีการบริหารจัดการที่เสริมสร้างความร่วมมือในระดับชุมชน

ชุดโครงการวิจัยเพื่อลดการพึ่งพาปัจจัยภายนอกในพื้นที่ขยายผล โครงการหลวงแม่สอง โครงการย่อยที่ 2 การวิจัยเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จ

ด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่น และการพัฒนาธนาคารข้าว เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพและเพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารจัดการธนาคารข้าวโดยมุ่งหวังการนำชุดประสบการณ์ผลสำเร็จบริหารจัดการธนาคารข้าว และการใช้สมุนไพรท้องถิ่นเพื่อการรักษาสุขภาพ มาใช้กับชุมชนในพื้นที่โครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สอง ตำบลแม่สอง อำเภอท่าสองยาง จังหวัดตาก เพื่อให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตัวเองทั้งทางด้านอาหาร การรักษาพยาบาลเบื้องต้นตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และยังเป็นการฟื้นฟูความหลากหลายทางชีวภาพเพื่อให้ชุมชนได้ใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ
- 2) เพื่อศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในการพัฒนาธนาคารข้าว

1.3 ขอบเขตการดำเนินงาน

- 1) พื้นที่ศึกษา ชุมชนที่มีรูปแบบการผลิต การบริหารข้าวที่หลากหลายรูปแบบ เช่น กองทุนธนาคารข้าว และการใช้สมุนไพรเพื่อการรักษาอาการเจ็บป่วย ซึ่งมีลักษณะใกล้เคียงกับโครงการขยายผลโครงการหลวงแม่สอง

2) ขอบเขตการศึกษา

- 2.1) ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จด้านการใช้สมุนไพรท้องถิ่นในการรักษาสุขภาพ
- 2.2) ศึกษาปัจจัยและเงื่อนไขความสำเร็จของชุมชนต้นแบบที่ประสบผลสำเร็จในด้านการบริหารจัดการธนาคารข้าว

3) ขอบเขตแหล่งข้อมูล

3.1) ข้อมูลปฐมภูมิ

- 3.1.1) ผู้นำทางการ ผู้นำธรรมชาติ แกนนำ
- 3.1.2) สมาชิกชุมชนที่ดำเนินกิจกรรมโครงการ

3.1.3) ผู้มีความรู้เฉพาะด้าน เกษตร, การบริหารกองทุน, การพัฒนาธนาคารข้าว,
การใช้สมุนไพร ฯลฯ

3.2) ข้อมูลทุติยภูมิ

3.2.1) หนังสือ รายงานวิจัย

3.2.2) บทความ วารสาร

